

ANALYSIS OF NATIONAL REGULATORY DOCUMENTS ON THE DETECTION AND DISCLOSURE OF FRAUD-RELATED CRIMES

Umurzakov Anvar Gayratovich

Officer in charge of the Ministry of Internal Affairs, Lieutenant Colonel.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14987484>

ARTICLE INFO

Received: 28th February 2025

Accepted: 04th March 2025

Online: 05th March 2025

KEYWORDS

The constitution, the law, the decree, the resolution, the instruction.

ABSTRACT

The article analyzes the content of national regulatory legal acts on the detection and disclosure of fraud crimes and develops scientifically sound suggestions and recommendations

АНАЛИЗ НАЦИОНАЛЬНЫХ НОРМАТИВНЫХ ДОКУМЕНТОВ ПО ВЫЯВЛЕНИЮ И РАСКРЫТИЮ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С МОШЕННИЧЕСТВОМ

Умурзаков Анвар Гайратович

Ответственный сотрудник Министерства внутренних дел, подполковник.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14987484>

ARTICLE INFO

Received: 28th February 2025

Accepted: 04th March 2025

Online: 05th March 2025

KEYWORDS

Конституция, закон, указ, постановление, инструкция.

ABSTRACT

В статье проанализировано содержание национальных нормативных правовых актов по выявлению и раскрытию преступлений мошенничества и разработаны научно обоснованные предложения и рекомендации.

ФИРИБГАРЛИК ЖИНОЯТИНИ АНИҚЛАШ ВА ФОШ ЭТИШНИНГ МИЛЛИЙ НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАР ТАҲЛИЛИ

Умурзаков Анвар Гайратович

Ички ишлар вазирлигининг масъул ходими, подполковник.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14987484>

ARTICLE INFO

Received: 28th February 2025

Accepted: 04th March 2025

Online: 05th March 2025

KEYWORDS

Конституция, қонун, фармон, қарор, йўриқнома.

ABSTRACT

Мақолада фирибгарлик жиноятини аниқлаш ва фош этишнинг миллий норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг мазмун-моҳияти таҳлил қилиниб, илмий асослантирилган таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Фирибгарлик жиноятини аниқлаш ва фош этишнинг миллий норматив-ҳуқуқий ҳужжатлари деганда, мазкур жиноятга қарши курашишга хизмат қилувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тушунилади.

Фирибгарлик жиноятини аниқлаш деганда, ўзгани мол-мулкни алдаш йўли билан қўлга киритганлиги ҳолати бўйича ички ишлар органларига келиб тушган ариза ва хабарлар тушунилади.

Фирибгарлик жиноятини фош этилиши деганда, ўзганинг мол-мулкни алдов ёки ишончни суистеъмол қилиш йўли билан қўлга киритган шахсни қилмишларини тезкор-қидирув тадбирларини ўтказиш орқали жиноят-процессуал қонунчилик тартибида расмийлаштириш фаолияти тушунилади.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясига мувофиқ барча мулк шаклларида тенг ҳуқуқлилиги ва ҳуқуқий жихатдан ҳимоя қилиниши таъминланади ҳамда унга нисбатан ҳар қандай тажовуз қонун билан таъқиб этилади.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 168-моддаси 4 қисмдан иборат бўлиб, алдаш ёки ишончни суистеъмол қилиш йўли билан ўзганинг мулкни ёки ўзганинг мулкига бўлган ҳуқуқни қўлга киритиш усули, етказилган зарар миқдори, жиноятда иштирокчилик шакллари ва турларидан келиб чиққан ҳолда айбдор шахснинг қилмишига ҳуқуқий баҳо берилади¹.

Фирибгарликда алдаш деганда, айбдор томонидан, била туриб, ҳақиқатга тўғри келмайдиган ёлғон маълумотлар хабар қилиниши ёки иш ҳолати бўйича мулкдор, мулкнинг бошқа эгасига маълум қилиниши лозим бўлган ҳақиқий фактларни яшириш ёхуд бундай шахсларни янглиштиришга қаратилган қасддан содир этилган ҳаракатлар тушунилади.

Фирибгарликда ёлғон маълумотларга жабрланувчини янглиштиришга олиб келиши мумкин бўлган ҳар қандай ҳолатлар бўйича маълумотлар, жумладан, юридик факт ва воқеалар, мулкнинг сифати, нархи, айбдорнинг шахси, унинг нияти, ваколати тааллуқли бўлиши мумкин.

Фирибгарликда жабрланувчини янглиштиришга қаратилган қасддан содир этиладиган ҳаракатлар жумласига, масалан, турли битимлар ёки тўлов предметини сохталаштириш, қимор ва таваккалчиликка асосланган бошқа ўйинларни ўйнаш чоғида алдов усуллари қўллаш кирилади.

Фирибгарликда ишончни суистеъмол қилиш деганда, айбдорнинг мулкдор, мулкнинг бошқа эгаси ёки мулкни учинчи шахсларга бериб юбориш тўғрисида қарор қабул қилишга ваколатли бошқа шахслар билан ишончли муносабатлардан ғаразли мақсадларда фойдаланиши тушунилиши лозим. Ишончга турли ҳолатлар, масалан, айбдор шахснинг хизмат мавқеи ёки унинг жабрланувчи билан шахсий ёки қариндош-уруғлик муносабатлари сабаб бўлиши мумкин².

Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-процессуал кодекси нормалари мазмун-моҳиятида фирибгарлик жиноятини аниқлаш ва фош этиш юзасидан маълум

¹ Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси // (Электрон манба: <http://www.lex.uz>. мурожаат вақти: 06.02.2025).

² Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2023 йил 23 июндаги “Фирибгарликка оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида”ги 17-сон Қарори // (Электрон манба: <http://www.lex.uz>. мурожаат вақти: 07.02.2025).

функцияни бажаришга, жумладан, ички ишлар органларининг жиноят қидирув бўлинмаларига ёзма топшириқлар бериш, ариза ва шикоят юзасидан терговга қадар текширув ва бошқа ҳаракатларни амалга ошириш; далилларни тўплаш ва исботланиши лозим бўлган ҳолатлар, тезкор ходимнинг ваколати доирасида ўтказиладиган тергов ҳаракатлари (ушлаб туриш, шахсий тинтув ва олиб қўйиш, ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечириш, экспертиза ўтказиш) ва тезкор-қидирув тадбирларни ўтказиш, натижасини тергов органига тақдим этиш³ тартиби ҳақидаги умумий қоидалар баён этилган.

Ўзбекистон Республикасининг “Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида”ги Қонуннинг 14, 15 ҳамда 16-моддаларига⁴ биноан фирибгарлик жиноятини аниқлаш ва фош этишда қонуний асослар бўйича тезкор-қидирув тадбирлари ўтказилиб, жиноят қидирув ходимдан шу қонунда назарда тутилган тадбирни ўтказишнинг шартларига ҳам риоя қилиш талаб этилади.

Амалиётда ички ишлар органларининг жиноят қидирув бўлинмалари фирибгарлик жиноятини аниқлаш ва фош этишда асосан ИИВнинг тергов, профилактика, пробацция, жамоат тартибини сақлаш ва патруль-пост хизмати бўлинмалари билан ҳамкорлик қилиниб, ҳозирги глобаллашув шароитида мазкур жиноятни янги турлари кенг тарқалди. Айниқса, кибермаконда содир этилаётган киберфирибгарлик жиноятини фош этишда турли қийинчиликлар юзага келмоқда. Булар: *биринчидан*, жиноят қидирув бўлинмаларнинг моддий-техник базасининг талабга жавоб бермаслиги; *иккинчидан*, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ва бошқа давлат органлари, фуқаролик жамияти институти вакиллари билан ҳамкорлик самарали ташкил этилмаганлиги, бунинг асосий сабаби норматив-ҳуқуқий асоснинг йўқлигидир.

Юқоридагиларни инобатга олиб, қуйидагилар таклиф этилади:

биринчидан, Ички ишлар вазирлиги фирибгарлик жиноятини аниқлаш ва фош этишда Ўзбекистон Республикасининг Миллий гвардияси, Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги, Маҳалла ва нурунийларни қўллаб-қувватлаш вазирлиги ҳамда Марказий банк билан ҳамкорликда чора-тадбирларни белгилаш;

иккинчидан, ички ишлар органлари тизимида фирибгарлик жиноятини аниқлаш ва фош этишда ИИВнинг “Фирибгарлик жиноятини аниқлаш ва фош этиш фаолиятини тартибга солиш тартиби ҳақида йўриқномани тасдиқлаш ҳақида”ги буйруғини ишлаб чиқиш, ушбу йўриқноманинг 1-боби Умумий қоидалар; 2-боби Фирибгарлик жиноятини аниқлаш ва фош этишда субъектларнинг асосий вазифалари; 3-боби Фирибгарлик жиноятини аниқлаш ва фош этишда амалга ошириладиган чора-тадбирлар; 4-боби Фирибгарлик жиноятини аниқлаш ва фош этишда ҳамкорлик каби зарур механизмларни ишлаб чиқиш ва амалиётда қўллаш лозим деб ҳисоблаймиз.

³ Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-процессуал кодекси // (Электрон манба: <http://www.lex.uz>. (мурожаат вақти: 08.02.2025).

⁴ Ўзбекистон Республикасининг 2012 йил 25 декабрдаги “Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида”ги 344-сон Қонуни // (Электрон манба: <http://www.lex.uz>. мурожаат вақти: 09.02.2025).

Хулоса ўрнида шуни айтиш жоизки, фирибгарлик жиноятини аниқлаш ва фош этишнинг норматив-ҳуқуқий асосларининг пухта механизмлари ишлаб чиқилса, мазкур жиноятни “иссиқ изи” да фош этилишига эришилди.

References:

1. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси // (Электрон манба: <http://www.lex.uz>. мурожаат вақти: 06.02.2025).
2. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2023 йил 23 июндаги “Фирибгарликка оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида”ги 17-сон Қарори // (Электрон манба: <http://www.lex.uz>. мурожаат вақти: 07.02.2025).
3. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-процессуал кодекси // (Электрон манба: <http://www.lex.uz>. (мурожаат вақти: 08.02.2025).
4. Ўзбекистон Республикасининг 2012 йил 25 декабрдаги “Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида”ги 344-сон Қонуни // (Электрон манба: <http://www.lex.uz>. мурожаат вақти: 09.02.2025).